

Бо қарори Ҳукумати
Ҷумҳурии Тоҷикистон
аз « 1 » июни соли 2016,
№237 тасдиқ гардида,
аз 25.09.2018, №484, аз
28.03.2024, №187 ва аз
27.07.2024, №431 тағйиру
иловаҳо ворид шудааст.

Низомномаи намунавии муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон

I. МУҚАРРАРОТИ УМУМӢ

1. Низомномаи намунавии муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон (минбаъд-Низомномаи намунавӣ) дар асоси Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон “Дар бораи маориф” таҳия гардида, тартиби фаъолияти муассисаҳои таҳсилоти умумиро, новобаста аз шаклҳои моликият ва тобеияти идоравиашон ба танзим медарорад.

2. Дар Низомномаи намунавии мазкур мафҳумҳои асосии зерин истифода мешаванд:

-муассисаи таҳсилоти ибтидоӣ – намуди муассисаи таълимие, ки синфҳои 1-4-ро ба таҳсил фаро мегирад (муҳлати таҳсил 4 сол);

-муассисаи таҳсилоти умумии асосӣ - намуди муассисаи таълимие, ки синфҳои 5-9-ро ба таҳсил фаро мегирад (муҳлати таҳсил 5 сол);

-муассисаи таҳсилоти миёнаи умумӣ - намуди муассисаи таълимие, ки синфҳои 10-11-ро ба таҳсил фаро мегирад (муҳлати таҳсил 2 сол).

-муассисаи таҳсилоти миёнаи умумӣ бо омӯзиши амиқи фанҳои алоҳида;

-гимназия – муассисаи таълимӣ бо равияи таҳсили фанҳои ҷамъиятӣ-гуманитарӣ;

-литсей – муассисаи таълимӣ бо равияи таҳсили фанҳои табиӣ-риёзӣ.

3. Мақсади асосии муассисаи таҳсилоти умумӣ дар доираи азхудкунии стандарти давлатии таҳсилот аз ташаккул додани фарҳанги умумии шахсияти хонандагон дар асоси азхудкунии мазмуни ҳадди ақали ҳатмии барномаҳои таҳсилоти умумӣ, мутобиқ шудани онҳо ба ҳаёти ҷамъиятӣ, заминагузорӣ барои интихоби бошууронои касб ва азхудкунии минбаъдаи барномаҳои таҳсилоти касбӣ, дар шури хонандагон тарбия намудани хисси шаҳрвандӣ, меҳнатдӯстӣ, зебоипарастӣ, таҳаммулпазирӣ, эҳтироми ҳуқуқ ва озодии инсон, муҳаббат ба табиат, Ватан, оила, омӯзгор ва ташаккули тарзи ҳаёти солим иборат аст.

4. Муассисаи таҳсилоти умумӣ дар фаъолияти худ Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф», қонунҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон, амру фармонҳои Президенти

Ҷумҳурии Тоҷикистон, қарорҳои Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии соҳаи маориф, Низомномаи намунавии мазкур ва Оинномаи муассисаи таҳсилоти умумиро дастури амал қарор медиҳад.

5. Муассисаи таҳсилоти умумӣ метавонад барномаҳои таълимии таҳсилоти иловагӣ ва дар сурати доштани иҷозатнома (литсензия) барномаи таълимии таҳсилоти томактабиро амалӣ намояд. Муассисаи таҳсилоти умумӣ, ки барномаи таълимии таҳсилоти томактабӣ ва барномаҳои таҳсилоти иловагиро амалӣ менамояд, дар фаъолияти худ ҳамчунин Низомномаи намунавии муассисаҳои томактабӣ ва Низомномаи намунавии таҳсилоти иловагиро ба роҳбарӣ мегирад.

6. Муассисаи таҳсилоти умумӣ дар асоси Низомномаи мазкур ва тибқи моддаи 14 Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф» Оинномаи худро таҳия менамояд.

7. Муассисаи таҳсилоти умумӣ барои татбиқи ҳуқуқи кафолатнок ба гирифтани таҳсилоти умумии ройгон дар ҳамаи зинаҳо ба шаҳрвандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки давлат кафолат додааст, шароит муҳайё месозад.

8. Фаъолияти муассисаи таҳсилоти умумӣ дар асоси принципҳои зерин ба роҳ монда мешавад:

- баробарҳуқуқии шаҳрвандон дар гирифтани таҳсилоти босифат;
- қонуният, эҳтироми ҳуқуқи озодиҳои инсон ва шаҳрванд;
- афзалиятнокии соҳаи маориф дар ҳама сатҳи идоракунии давлатӣ;
- ҳатмӣ будани таҳсилоти умумии асосӣ;
- дастрасии таҳсилоти миёнаи умумӣ ва идомаи таҳсил дар зинаҳои минбаъдаи таҳсилот дар асоси озмун;
- афзалиятнокии арзишҳои миллию умумибашарӣ, моҳияти башардӯстонаи мазмуни таҳсилот, рушди озодонаи шахс;
- муҳаббат ба Ватан, оила ва муҳити зист;
- чанбаи илмӣ, дунявӣ ва башардӯстонаи таълиму тарбия дар муассисаҳои таълимӣ;
- ягонагии фазои маърифатӣ фарҳангӣ, рушди фарҳанг ва ҳифзи анъанаҳои миллӣ;
- чанбаи инсондӯстӣ, демократӣ ва давлатию ҷамъиятии идоракунии соҳаи маориф ва шаффофият дар фаъолияти он;
- мустақилияти муассисаҳои таълимӣ;
- раванди муттасили таҳсил;
- мувофиқати соҳаи маориф ба талабот ва вазифаҳои рушди иҷтимоию иқтисодии Ҷумҳурии Тоҷикистон;
- рушди соҳаи маориф бо дарназардошти стандартҳои байналмилалӣ сифати таълим ва меъёрҳои байналмилалӣ таҳсилот;
- ҳавасмандгардонии маърифатнокшавии шахс ва инкишофи истеъдоди ӯ;
- пайдарҳамии раванди таҳсилот, ки алоқамандии зинаҳои таҳсилот ва ягонагии таълиму тарбияро таъмин месозад;
- ҳамгироии таҳсилот, илм ва истеҳсолот.

9. Муассисаи таҳсилоти умумӣ ҳуқуқи шаҳрвандонро новобаста ба миллат, наҷод, чинс, забон, эътиқоди динӣ, мавқеи сиёсӣ, вазъи иҷтимоӣ ва молумулкӣ дар ҳар се зинаи таҳсилот амалӣ карда, масъулияти иҷрои барномаи таълиму тарбияро ба манфиати шахс, ҷомеа ва давлат ба зимма мегирад ва барои рушди ҳаматарафаи шахсият, аз ҷумла имконияти қонеъ кардани эҳтиёҷоти ўро ба худомўзӣ ва гирифтани таҳсилоти иловагӣ таъмин менамояд.

10. Муассисаи таҳсилоти умумӣ дар асоси талаботи меъёрҳои қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ба сифати таҳсилот ва талаботи стандарти давлатии таҳсилот барои қомилан мувофиқат кардани раванди таълим ба синну сол, хусусиятҳои психофизиологӣ, майл, қобилият, завқи хонанда, ҳифзи саломатӣ ва ҳаёти онҳо масъул мебошад.

11. Дар муассисаи таҳсилоти умумӣ ба ташкилу фаъолияти сохторҳои ташкилии ҳизбҳои сиёсӣ, ҳаракатҳои ҷамъиятиву сиёсӣ ва ташкилоти динӣ иҷозат дода намешавад.

12. Дар муассисаи таҳсилоти умумӣ бо ташаббуси муассисаи таълимӣ ва падару модарон Шӯрои ҷамъиятӣ, кумитаи падару модарон, ассотсиатсияи падару модарон ва омўзгорон, Шӯрои сарпарастон ташкил карда мешавад.

13. Дар муассисаи таҳсилоти умумӣ созмонҳои **хонандагон** ва иттиҳодияҳои ҷамъиятии хонандагонро таъсис додан мумкин аст.

14. Бо дарназардошти эҳтиёҷот ва имкониятҳои шахс дар муассисаи таҳсилоти умумӣ барномаҳои таълимӣ дар шакли таҳсили рўзона, ғоибона (шабона), фарогир ва тариқи экстернат, ҳамчунин вобаста ба ҳолати ҷисмонӣ ва равонии онҳо тариқи таҳсилоти инфиродӣ тибқи низомномаҳои тасдиқнамудаи Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ мегарданд. Низомномаҳои шакл ва намудҳои дигари муассисаҳои таҳсилоти умумӣ дар асоси Низомномаи мазкур таҳия карда мешаванд.

15. Гирифтани ҳамаи шаклҳои таҳсилот дар доираи барномаҳои асосии таҳсилоти умумӣ ва Стандарти ягонаи давлатии таҳсилоти умумӣ дар Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ мегардад.

2. ТАШКИЛИ ФАЪОЛИЯТИ МУАССИСАҲОИ ТАҲСИЛОТИ УМУМӢ

16. Муассисаи таҳсилоти умумӣ бо ташаббуси Муассис (муассисон) таъсис ёфта, мутобиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ба қайди давлатӣ гирифта мешавад. Муассисаи таҳсилоти умумӣ аз лаҳзаи аз қайди давлатӣ гузаштан шахси ҳуқуқӣ (ташкилоти ғайритиҷоратӣ) ба ҳисоб меравад.

17. Ба ихтиёри мақомоти иҷроияи ҳокимияти давлатии Вилояти Мухтори Кӯҳистони Бадахшон ва вилоятҳо супоридани муассисаи таълимии дорой мақоми ҷумҳуриявӣ ва ба ихтиёри мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатии шаҳру ноҳияҳо супоридани муассисаи

таълимии дорои мақоми вилоятиро қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян мекунад.

18. Агар муносибати байни муассис ва муассисаи таҳсилоти умумиро Оинномаи муассисаи таълимӣ пешбинӣ накарда бошад, пас он дар асоси шартномаи байни онҳо амалӣ мегардад.

19. Муассисаи таҳсилоти умумӣ танҳо пас аз гирифтани иҷозатнома доир ба пешбурди фаъолияти таълимӣ ҳуқуқи фаъолият кардан ва истифода бурдани имтиёзҳои пешбиниамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистонро пайдо менамояд.

20. Муассисаи таҳсилоти умумӣ тибқи тартиби муқаррарнамудаи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф» аз аттестатсия ва аккредитатсияи давлатӣ мегузарад.

21. Муассисаи таҳсилоти умумӣ бо қарори муассис метавонад мақомашро дигар намояд, агар он бархилофи **ухдадорихои** муассисаи таълимӣ набошад.

22. Барҳам додани муассисаи таҳсилоти умумӣ тибқи тартиботи муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ мегардад.

23. Муассисаи таҳсилоти умумӣ метавонад дорои филиалҳои худ бошад, ки аз рӯи суроғи ҷойгиршавии воқеӣ ба қайд гирифта мешаванд. Иҷозатномадихӣ, аттестатсия ва аккредитатсияи ин филиалҳо тибқи тартиботи муқарраргардида барои муассисаҳои таълимӣ амалӣ карда мешавад. Филиалҳои аз ҷониби муассис таъсисёбанда шахси ҳуқуқӣ намебошанд. Тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муассисаи таҳсилоти умумӣ фаъолияти молиявии филиалҳои худро таъмин менамояд ва филиалҳо дар асоси Низомномаи тасдиқгардидаи муассисаи таҳсилоти умумӣ фаъолият менамоянд. Роҳбарони филиалҳоро муассиси онҳо таъин ва озод менамояд. Роҳбарони филиалҳо дар асоси ваколатномаи директори муассисаи таҳсилоти умумӣ фаъолият менамоянд.

24. Муассисаи таҳсилоти умумӣ мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқи ташкил намудани иттиҳодияҳои таълимиро дорад. Иттиҳодияҳои таълимӣ бо мақсади рушд ва такмили таҳсилот ташкил ёфта, тибқи оинномаҳои худ фаъолият менамоянд.

25. Хизматрасонии тиббии хонандагонро дар муассисаи таҳсилоти умумӣ кормандони соҳаи тиб, ки аз ҷониби мақомоти тандурустӣ ба ин муассисаи таҳсилоти умумӣ вобаста шудаанд, таъмин менамоянд. Ҷамзамон, онҳо дар баробари роҳбарони муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ва кормандони педагогӣ дар гузаронидани чорабиниҳои табобатию пешгирии беморӣ, риояи меъёрҳои санитарии беҳдоштӣ, реча ва сифати хӯроки хонандагон масъул мебошанд. Муассисаи таҳсилоти умумӣ **ухдадор** аст, ки барои кормандони соҳаи тиб шароити мусоиди корӣ муҳайё созад.

26. Ташкили хӯрок дар муассисаи таҳсилоти умумӣ дар мувофиқа бо мақомоти худидоракунии маҳаллӣ ба уҳдаи муассисаи таълимӣ ва идораи хӯроки умумӣ гузошта мешавад. Дар ошхонаи муассисаи таҳсилоти умумӣ бояд ҷойи хӯрокхӯрӣ барои хонандагон, инчунин

анбори нигохдории маҳсулот ва хучраи тайёр намудани хӯрок мавҷуд бошад.

27. Шумораи синфҳо дар муассисаи таҳсилоти умумӣ вобаста ба ҷойҳои пешбинишуда дар бинои таълимӣ ва шароите, ки бо дарназардошти меъёрҳои санитария бехдошти барои амалӣ намудани раванди таълиму тарбия муҳайё карда шудааст, муайян карда мешавад.

28. Шумораи хонандагон дар синфхона ва гурӯҳҳои муассисаҳои таҳсилоти умумӣ ва гурӯҳҳои рӯзаш бардавом 25 нафар муайян карда мешавад. Дар ҳолати мавҷуд будани шароити мусоиди таълим ё зарурат ва ҷудо гардидани маблағ ба ташкили синфҳо ва гурӯҳҳои рӯзашон бардавом бо шумораи хонандагони камтар аз 25 нафар иҷозат дода мешавад.

29. Шумораи хонандагони синфҳои муассисаи таҳсилоти умумӣ дар деҳот (аз ҷумла, дар мактабҳои камнуфус) вобаста ба эҳтиёҷоти фарзандони аҳоли муайян карда мешавад.

30. Муассисаи таълимӣ метавонад бо дархости падару модар (шахсони онҳоро ивазкунанда) гурӯҳҳои рӯзаш бардавом ташкил намояд.

31. Мақомоти идоракунии соҳаи маориф ва илм дар мувофиқа бо Муассиса метавонад барои кӯдакони имконияташон маҳдуд дар муассисаи таҳсилоти умумӣ синфҳои ислоҳӣ (маҳсус) ташкил намояд. Қабули (гузариши) хонандагон ба синфҳои маҳсус (ислоҳӣ) аз тарафи мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи маориф танҳо бо розигии падару модар (шахсони онҳоро ивазкунанда) тибқи ҳулосаи Комиссияи равонӣ-тиббӣ-педагогӣ амалӣ карда мешавад. Муассисаи таҳсилоти умумӣ ҳангоми ташкили синфҳои ислоҳӣ (маҳсус) Низомномаи таҳсилоти фарогирро (инклюзивиро) ба роҳбарӣ мегирад.

32. Дар сурати зиёд будани шумораи хонандагони синф дар муассисаҳои таҳсилоти умумии шаҳр аз 25 нафар ва дар муассисаҳои таҳсилоти умумии деҳот аз 20 нафар ҳангоми гузаронидани машғулиятҳо аз фанҳои забони давлатӣ дар синфҳои 2-11, забони русӣ дар синфҳои 2-11, забони хориҷӣ дар синфҳои 3-11, технология дар синфҳои 5-11, технологияи иттилоотӣ дар синфҳои 7-11 ва дар машғулиятҳои амалии фанҳои, ки Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон тибқи нақшаи таълимӣ муайян мекунад, ба ду гурӯҳ ҷудо кардани синф иҷозат дода мешавад. Шумораи хонандагони ҳар як синф ва ба гурӯҳҳо тақсим кардани онҳоро дар муассисаҳои таълимии ғайридавлатӣ муассиса муайян менамояд.

3. РАВАНДИ ТАЪЛИМУ ТАРБИЯ

33. Муассисаи таҳсилоти умумӣ раванди таҳсилро мувофиқи барномаҳои таълимӣ дар 3 зинаи таҳсилот амалӣ менамояд:

- зинаи якум - таҳсилоти ибтидоӣ;
- зинаи дуюм - таҳсилоти умумии асосӣ;
- зинаи сеюм - таҳсилоти миёнаи умумӣ.

Муассисаи таҳсилоти умумӣ метавонад зинаҳои таҳсилотро мустақилона ва ё якҷоя амалӣ намояд. Муассисаи таҳсилоти миёнаи умумӣ бо омӯзиши амиқи фанҳои алоҳида барномаҳои таълимии таҳсилоти ибтидоӣ (синфҳои 1-4), умумии асосӣ (синфҳои 5-9) ва миёнаи умумиро (дар синфҳои 10-11) амалӣ намуда, онҳо тайёрии иловагии (амиқи) хонандагонро аз рӯи равияи як ё якчанд фан таъмин менамоянд. Гимназия барномаҳои таълимии таҳсилоти ибтидоӣ (синфҳои 1-4), асосӣ (синфҳои 5-9) ва миёнаи умумиро (дар синфҳои 10-11) амалӣ намуда, тайёрии иловагии хонандагонро аз рӯи фанҳои равияи гуманитарӣ таъмин менамояд. Литсей барномаҳои таълимии таҳсилоти умумии асосӣ (синфҳои 5-9) ва миёнаи умумиро (синфҳои 10-11) амалӣ намуда, тайёрии иловагии (амиқи) хонандагонро аз рӯи фанҳои равияи техникӣ ё табиӣ-математикӣ таъмин менамояд. Инчунин, метавонад барномаҳои таҳсилоти ибтидоиро (дар синфҳои 1-4) амалӣ гардонад.

34. Вазифаи муассисаи таҳсилоти ибтидоӣ аз тарбия ва инкишофи фикрии хонанда, ба онҳо таълим додани хондан, навиштан, ҳисоб кардан, ёд додани малакаи асосии фаъолияти таълимӣ, унсурҳои ақидаронии назариявӣ, оддитарин малакаи худидоракунии, фарҳанги суҳангӯӣ ва рафтор, асосҳои гигиенаи шахсӣ ва тарзи ҳаёти солим, обу тоби ҷисмонӣ, бедор намудани шавқу завқашон ба таҳсил ва маърифатҷӯӣ, омодагӣ ба омӯзиши ҳаматарафаи забонҳои давлатӣ ва хориҷӣ иборат аст. Таҳсилоти ибтидоӣ заминаи гирифтани таҳсилоти умумии асосӣ мебошад.

35. Вазифаи муассисаи таҳсилоти умумии асосӣ аз инҳо иборатанд:

-фароҳам овардани шароити мусоид барои соҳиб шудан ва аз худ намудани донишҳо аз рӯи равияҳои таълимии ҷамъиятӣ-гуманитарӣ ва табиӣ-риёзӣ;

-ташаккули маҳорати истифодабарӣ аз сарчашмаҳои гуногуни маълумот;

-аз худ намудани асосҳои илм;

-маҳорати меҳнати ақлонӣ ва ҷисмонӣ;

-ташаккули қобилияти фаъолияти маърифатӣ, ташаккули ҷаҳонбинии илмӣ, тамоюлҳои арзишнок, меъёрҳои ахлоқу одоб ва фарҳанг;

-ташаккули мавқеи фаъол дар зиндагӣ, омодагӣ ба худмуайянкунии касбӣ ва идомаи таҳсил;

-ташаккул додани мавқеи шаҳрвандӣ, ватандӯстӣ, фарҳанги ахлоқӣ ва муносибатҳои оиладорӣ, ақида ва боварӣ дар хонандагон;

-муайян намудани самти ҷараёни таълим ва тарбия дар ташаккули тарзи ҳаёти солим ва рафтори бошуурокаи хонандагон.

Таҳсилоти умумии асосӣ барои дарёфти таҳсилоти миёнаи умумӣ, ибтидоӣ ва миёнаи касбӣ замина мебошад.

36. Вазифаҳои муассисаи таҳсилоти миёнаи умумӣ аз инҳо иборатанд:

-таъмини омодагии таҳсилоти умумии хонандагон дар сатҳи зарурӣ;

-қонёъ гардонидани талаботи таълимии онҳо, бо дарназардошти касбӣ, завқ ва қобилият;

-фароҳам овардани шароит чиҳати аз худ намудани намудҳои фаъолиятҳои гуногуни маърифатӣ, эҷодӣ, иртиботӣ;

-ташаккули омодагӣ барои идомаи таҳсил;

-ташаккул додани ҳудогоҳӣ ва худшиносии миллӣ, арзишҳои миллӣ ва фарҳанги умумибашарӣ;

-инкишофи ҷаҳонбинии хонандагон;

-омодагӣ ба идомаи таҳсил ва иштирок дар раванди меҳнати ғойданоки ҷамъиятӣ ва ҳаёти оилавӣ.

Таҳсилоти миёнаи умумӣ асоси дарёфти таҳсилоти ибтидоӣ, миёна ва олии касбӣ ба ҳисоб меравад. Барои гирифтани таҳсилоти миёнаи умумӣ аз рӯи барномаҳои мухтасари таълимӣ, ба ғайр аз шаклҳои, ки қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар намудааст, иҷозат дода намешавад. Мувофиқи дарҳости хонандагон ва падару модари онҳо (шахсони онҳоро ивазқунанда) ҳангоми мавҷуд будани шароит дар муассисаи таҳсилоти умумӣ мумкин аст таълим аз рӯи равияҳои гуногун ва самтҳои касбӣ қорӣ қарда шавад.

37. Таҳсил дар муассисаи таҳсилоти умумӣ дар шакли рӯзона, шабона, ғойбона, фосилавӣ, фарогир ва экстернат ташқил қарда мешавад, ки тартиби амалигардонии онҳоро мақоми вақолатдори давлатӣ дар соҳаи маориф ва илм муайян меқунанд. Шаҳрқандони Ҷумҳурии Тоҷикистон, шаҳрқандони қоричӣ ва шахсони бешаҳрқанд барои интиқоби муассисаи таълимӣ ва шакли таҳсилот: рӯзона, шабона, ғойбона, фарогир, фосилавӣ ва экстернат ҳуқуқ доранд.

38. Ба синфи яқум қӯдақони 7-сола ё онҳое, ки то охири моҳи декабр ба синни 7 меқароянд, қабул қарда мешақанд. Сабти номи қӯдақон то оғози соли таҳсил анқом ёфта, бо фармоиши директори муассисаи таълимӣ ба расмият дароварда мешавад. Қонанда бо ҳоҳиши худ ё ҳоҳиши падару модар (шахсони онҳоро ивазқунанда) метавонад муассисаи таълимиро интиқоб намоқд. Ба синфи яқуми зинаи аввали таҳсил қалб қардани қӯдақоне, ки ба синни 7 расидаанд, ба истиснои ҳолатҳои беморӣ, ҳатмист.

39. Шаҳрқандони қоричӣ ва шахсони бешаҳрқанд, ки дар Ҷумҳурии Тоҷикистон зиндагӣ меқунанд, тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ба таълиму тарбияи таҳсилоти ибтидоӣ, умумии асосӣ ва миёнаи умумӣ фаро гирифта мешақанд ва бо шаҳрқандони Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳуқуқи баробар доранд.

40. Забони таҳсил, ки дар муассисаи таҳсилоти умумӣ амалӣ қарда мешавад, аз тарафи муассис тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар қардида, дар Оинномаи муассисаи таълимӣ нишон дода мешавад. Интиқоби озоди забони таҳсил дар муассисаҳои таълимӣ бо роҳи ташқил намудани шумораи зарурии синфҳо, гурӯҳҳо ва шароити мусоид барои фаъолияти онҳо таъмин қарда мешавад. Дар ҳамаи муассисаҳои таълимӣ омӯзиши забони давлатӣ тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ва стандартҳои давлатии таҳсилот ҳатмист.

Таълими забонҳои хориҷӣ, аз ҷумла русӣ ва англисӣ ҳамчун воситаи аз бар намудани мероси илмию фарҳангии башарият, дастовардҳои илму техника ва технологияи муосир дар ҳамаи муассисаҳои таълимӣ ба роҳ монда мешавад.

41. Дар муассисаҳои таҳсилоти умумии давлатӣ бо хоҳиши падару модар (шахсони онҳоро ивазкунанда) ва майлу рағбати хонандагон дар асоси шартнома таълими иловагии пулакӣ, берун аз Нақшаи таълимӣ тавассути барномаҳои алоҳидаи таълимӣ омӯзиши фанҳое, ки дар стандартҳои давлатии таҳсилот пешбинӣ нашудаанд ва ё омӯзиши амиқи мавзӯҳо аз рӯи фанҳои алоҳидаи дар Нақшаи таълимӣ овардашуда дар доираи талаботи қонунгузорӣ ташкил карда мешавад. Соатҳои иловагӣ дар доираи талаботи Стандарти давлатии таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки барои хонандагони синфҳои 1-11 муқаррар карда шудааст, ба роҳ монда мешавад. Муассисаи таҳсилоти умумӣ онро дар Оинномаи худ ба инобат мегирад.

42. Муассисаи таҳсилоти умумӣ дар интихоби шакли метод ва маводи таълиму тарбия дар доираи қонунгузорӣ ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқӣ мустақил мебошад.

43. Ҷараёни таълим дар муассисаи таҳсилоти умумӣ аз рӯи Нақшаи таълимӣ амалӣ мешавад, ки он мустақилона аз ҷониби муассисаи таҳсилоти умумӣ тибқи Нақшаи таълимии муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия мегардад. Тартиби кори муассисаи таҳсилоти умумӣ аз рӯи ҳафтаи 5 ё 6 рӯзаи таълимӣ дар асоси дастури Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон муқаррар карда мешавад. Сарбории таълимӣ ва тартиби гузаронидани машғулиятҳои хонандагон дар Оинномаи муассисаи таҳсилоти умумӣ тибқи талаботи беҳдошттиву санитарӣ нишон дода мешавад. Дар Нақшаи таълимии муассисаи таҳсилоти умумӣ, ки аз аккредитатсияи давлатӣ гузаштааст, теъдоди соатҳои ба таълими фанҳои ҷудошуда (сикли фанҳо) бояд аз теъдоди соатҳои дар Нақшаи таълимии муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон нишондодашуда кам набошад.

44. Ҷадвали дарсҳо дар муассисаи таҳсилоти умумӣ аз тарафи директори муассисаи таълимӣ (ё муовини директор оид ба корҳои таълиму тарбия, ки ўро иваз мекунад) тасдиқ карда мешавад. Дар ҷадвали дарсҳо теъдоди ҳафтаинаи дарсҳо (барои синфҳои 1-4 5 рӯз ва 5-11 6 рӯз), давомнокӣ ва пайдарҳамии онҳо нишон дода мешавад. Дар ҷадвали дарсҳо ҳамчунин, танаффусҳои зарурӣ барои истироҳат ва хӯроқӯрии хонандагон пешбинӣ карда мешавад.

45. Давомнокии дарсҳо дар муассисаи таълимӣ барои синфҳои 1 35 дақиқа ва барои синфҳои 2-11 на зиёда аз 45 дақиқаро ташкил медиҳад.

46. Машғулиятҳои таълимӣ дар муассисаи таҳсилоти умумӣ дар басти яқум соати 8-00 ва дар басти дуюм соати 13-10 оғоз мешаванд. Новобаста аз давомнокии ҳафтаи таълимӣ сарбории таълимии рӯзона дар синфҳо набояд аз меъёри муқаррарнамудаи Стандарти давлатии таҳсилоти умумӣ ва Нақшаи таълимии муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон зиёд бошад.

47. Мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ, мақомоти маҳаллии идоракунии маориф дар маҳалҳо нақшаи таълим ва ҷадвали дарсхоро, ки муассисаи таълимӣ тасдиқ кардааст, тағйир дода наметавонанд.

48. Дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ корҳои тарбиявӣ дар асоси Консепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии Тоҷикистон бо назардошти майлу хоҳиш, ҳусни тавачҷуҳ, шавқу завқи хонандагон, эҳтироми тарафайн, ҳамкориҳои хонандаю омӯзгор ташкил карда мешавад. Вазифаи асосӣ аз тарбия намудани ҳимоятгари Ватан, эҳтироми анъанаҳои миллии ва умумибашарӣ, муқаддасоти миллии, фарҳанг, муносибати некбинона бо халқу миллатҳои дигар, меҳнат, риояи қонун ва робитаи инсон ба ҷомеа иборат мешавад.

49. Соли таҳсил дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ 1 сентябр оғоз гардида, 31 май ба анҷом мерасад. Давомнокии соли таҳсил бе баҳисобгирии давраи аттестатсияи ҷамъбасти 35 ҳафтаи таълимиро (барои синфҳои 1-ум 34 ҳафта) дар бар гирифта, ба ду нимсола ва чор чоряк тақсим мешавад:

-нимсолаи аввал аз 1 сентябр то 31 декабр;

-нимсолаи дуюм аз 8 январ то 31 май.

Дар нимсолаи аввал:

-чоряки якум аз 1 сентябр то 31 октябр;

-чоряки дуюм аз 8 ноябр то 31 декабр.

Дар нимсолаи дуюм:

-чоряки сеюм аз 8 январ то 20 март;

-чоряки чорум аз 30 март то 31 май.

Дар давоми сол сатҳу сифати дониши хонандагон дар охири ҳар чоряк ҷамъбаст гардида, дар шуроҳои педагогӣ мавриди баррасӣ қарор дода мешавад.

Дар муассисаҳои таълимӣ таътил 19 рӯзи тақвимино ташкил дода, чунин муқаррар карда мешавад:

-таътили тирамоҳӣ: 7 рӯз (аз 1 ноябр то 7 ноябр)

-таътили зимистона: 7 рӯз (аз 1 то 7 январ)

-таътили баҳорӣ: 5 рӯз (аз 25 то 29 март)

-таътили тобинона пас аз анҷоми соли таҳсил ва ҷамъбасти аттестатсия то 31 август идома меёбад;

-машғулиятҳо барои хонандагони синфҳои 1 як ҳафта пеш аз анҷоми соли таҳсил ба охир мерасанд;

-дар мавриди зарурӣ тағйир додани вақту муҳлати таътил ва таҳсил танҳо бо иҷозати мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи маориф сурат мегирад.

50. Муассисаи таҳсилоти умумӣ ҳангоми интихоби низоми баҳогузорӣ, шаклу тартиб ва давраҳои санҷиши фосолавии хонандагон санадҳои меъёрии ҳуқуқии дахлдори соҳаи маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистонро ба роҳбарӣ мегирад.

51. Назорати давлатии фаъолияти муассисаи таҳсилоти умумӣ, ки сиёсати давлатии таҳсилотро амалӣ менамояд, ба зиммаи мақоми

ваколатдори давлатии назорат дар соҳаи маориф ва илм амалӣ карда мешавад. Назорати давлатии фаъолияти муассисаҳои таҳсилоти умумии ғайридавлатӣ низ аз тарафи мақоми мазкур дар мувофиқа бо муассиси он амалӣ мегардад.

52. Шакли асосии муайян кардани мутобиқати заминаи моддию техникӣ ва кадрӣ муассисаи таҳсилоти умумӣ ба талаботи стандартҳои давлатии таҳсилот ва мутобиқати фаъолияти муассисаи таълимӣ ба меъёрҳои муқарраршуда аттестатсияи (аккредитатсияи) муассисаи таҳсилоти умумӣ мебошад, ки бо тартиби муқарраршуда дар 5 сол як маротиба мегузарад.

4. ИШТИРОКЧИЁНИ РАВАНДИ ТАЪЛИМ

53. Дар муассисаи таҳсилоти умумӣ хонандагон, тарбиягирандагон, кормандони педагогӣ, мураббӣён ва падару модарони хонандагон (шахсони онҳоро ивазкунанда) иштирокчиёни раванди таълим мебошанд.

54. Тартиби қабули хонандагон ва кормандон ба муассисаи таълимӣ дар асоси талаботи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф» муқаррар гардида, аз тарафи Муассис дар Оинномаи муассисаи таҳсилоти умумӣ ба расмият дароварда мешавад.

55. Ба қайдгирии ноболиғони дар ҳудуди маҳалли муассисаи таълимӣ зиндагидошта ҳатмӣ мебошад.

56. Муассисаи таҳсилоти умумӣ уҳдадор аст, ки хонандагони қабулшуда ва падару модарони онҳоро (шахсоне, ки онҳоро иваз мекунад) бо Оинномаи муассиса ва дигар ҳуҷҷатҳои меъёрии ҳуқуқӣ, ки фаъолияти муассисаи таълимии мазкурро ба танзим медарорад, шинос намояд.

57. Ҳуқуқ ва уҳдадориҳои хонандагон, падару модари онҳо (шахсони онҳоро ивазкунанда) ҳамчун иштирокчиёни раванди таълиму тарбия дар Оинномаи муассисаи таҳсилоти умумӣ ва дигар ҳуҷҷатҳои меъёрии ҳуқуқӣ, ки фаъолияти муассисаи таълимиро ба танзим медарорад, муайян карда мешавад.

58. Хонандагон дар муассисаҳои таҳсилоти умумии давлатӣ ҳуқуқ доранд:

- новобаста ба миллат, наҷод, ҷинс, забон, эътиқоди динӣ, мавқеи сиёсӣ, вазъи иҷтимоӣ ва молумулкӣ ба таълим фаро гирифта шаванд;

- дар ҳамаи зинаҳои муассисаи таҳсилоти умумии давлатӣ ба таври ройгон таҳсил намоянд;

- тибқи стандартҳои давлатии таҳсилоти умумӣ аз рӯи нақшаҳои таълимии инфиродӣ таълим гиранд, аз курсҳои таълимии кӯтоҳмуддат гузаранд. Шартҳои таҳсил аз рӯи нақшаи таълими инфиродӣ дар санадҳои меъёрии ҳуқуқии дахлдори соҳаи маориф ва Оинномаи муассисаи таҳсилоти умумӣ ба танзим дароварда мешавад;

- аз китобхонаи муассисаи таълимӣ ройгон истифода баранд;

- аз хизматрасонии иловагии таҳсилот (аз ҷумла пулакӣ) истифода намояд;

- дар идоракунии муассисаи таълимӣ ширкат варзанд;

- шаъну шарафи инсонӣ, озодии вичдонро ҳимоя карда, назари шахсӣ ва андешаашонро озодона баён кунанд;

- баъди хатми зинаҳои дуюм ва сеюми таҳсилот ва бомуваффақият гузаштан аз аттестатсия ҳуҷҷати намунаи давлатӣ дар бораи таҳсилоти умумии асосӣ ва миёнаи умумӣ гиранд.

59. Хонандагони муассисаи таҳсилоти умумӣ ҳуқуқ доранд, ки дар олимпиадаҳои ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ иштирок намоянд. Низомнома дар бораи олимпиадаҳои хонандагони муассисаҳои таҳсилоти умумӣ аз тарафи Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон таҳия ва тасдиқ карда мешавад.

60. Хонандагони муассисаи таҳсилоти умумӣ **ухдадоранд:**

-Оинномаи муассисаҳои таҳсилоти умумиро риоя намоянд;

-барномаҳои таҳсилоти умумиро дар сатҳи талаботи стандартҳои давлатии таҳсилоти умумӣ аз худ намоянд;

-анъанаҳои халқи тоҷик ва халқҳои дигареро, ки дар ҳудуди Ҷумҳурии Тоҷикистон зиндагӣ мекунанд, шаъну шарафи хонандагон ва кормандони педагогии муассисаи таҳсилоти умумиро эҳтиром намоянд;

-ба моликияти муассисаи таҳсилоти умумӣ эҳтиёткорона муносибат кунанд;

-баъд аз гирифтани таҳсилоти умумии асосӣ таълими миёнаи умумиро дар муассисаҳои таҳсилоти миёнаи умумӣ ё мувофиқи хоҳишу қобилиятҳои дар муассисаҳои таълимии таҳсилоти ибтидоии касбӣ ё миёнаи касбӣ гиранд.

Вазифаҳои дигари хонандагон тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ва Оинномаи муассисаи таҳсилоти умумӣ муқаррар карда мешаванд.

61. Қоидаҳои рафтор дар муассисаи таҳсилоти умумӣ дар асоси эҳтиром ба шаъну шарафи инсон аз тарафи ҳамаи иштирокчиёни раванди таълим ба ҷо оварда мешавад. Истифодаи усулҳои зӯрварӣ (чисмонӣ ва равонӣ) нисбат ба хонандагон дар муассисаи таҳсилоти умумӣ иҷозат дода намешавад.

62. Дар муассисаи таълимӣ ҷалб намудани хонандагон ба меҳнате, ки дар барномаҳои таълимӣ пешбинӣ нашудааст, манъ аст.

63. Ба хонандагон барои аъзо шудан ба узвияти созмонҳои ҷамъиятию сиёсӣ (иттиҳодияҳо), ҳизбу ҳаракатҳо, ҳамчунин ширкат дар таблиғи чунин созмонҳо, маърақаҳои таблиғотӣ ва сиёсӣ иҷозат дода намешавад.

Ба муассисаи таълимии таҳсилоти умумӣ омадани хонандагон бо воситаҳои нақлиёти механикӣ манъ аст.

64. Хонандагони муассисаҳои таҳсилоти умумӣ, ки барномаҳои таълимиро дар соли таҳсил пурра аз худ кардаанд, пас аз гузаштан аз аттестатсия ба синфи дигар гузаронида мешаванд. Хонандагони синфҳои

2-3, ки аз 2 фанни таълимӣ баҳои солонаи ғайриқаноатбахш доранд, бо қарори Шӯрои педагогӣ такроран дар синфашон монанда мешаванд.

65. Хонандагони синфҳои 4-8, 9, 10 (11), ки аз 2 фанни таълимӣ баҳои солона ва ё ҷамъбастии ғайриқаноатбахш доранд, бо қарори Шӯрои педагогӣ ба аттестатсияи такрорӣ тобистона монанда мешаванд. Масъулияти бартараф кардани қарздорӣ хонанда дар давоми соли таҳсил ба зиммаи омӯзгори фаннӣ ва падару модар (шахсони онҳоро ивазкунанда) гузошта мешавад. Дар вақти тобистон (моҳи август) бо ин хонандагон машғулиятҳои иловагии таълимии духафтаина ташкил карда, масъалаи гузаронидани онҳо ба синфи дигар баъди натиҷаи аттестатсияи такрорӣ ҳал карда мешавад.

66. Идомаи таҳсили хонандагоне, ки дар хориҷи кишвар таҳсил карда, ба Ҷумҳурии Тоҷикистон бармегарданд, дар асоси қоидаҳои умумии қабули тарбиягирандагон ва таълимгирандагон ба муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки аз ҷониби мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи маориф ва илм қабул карда мешавад, ба роҳ монда мешавад.

67. Хонандагони синфҳои 1-11 мувофиқи вазъи саломатӣ дар асоси ҳулосаи тиббӣ аз дарсҳои тарбияи ҷисмонӣ озод мегарданд ва ин барои аз синф ба синф гузаронидан ва хатми муассисаи таълимӣ монеъ шуда наметавонад.

68. Хонандагони синфи як дар синфашон такроран монанда намешаванд.

69. Азҳудкунии барномаҳои таълимии таҳсилоти ибтидоӣ, умумии асосӣ ва миёнаи умумӣ бо аттестатсияи хатм анҷом меёбад. Аттестатсияи аз синф ба синф гузаронидан ва хатми муассисаҳои таҳсилоти умумӣ дар асоси Дастурамали аз аттестатсия гузаронидани хонандагон дар муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон, ки мушовараи Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон тасдиқ кардааст, гузаронида мешавад.

70. Агар хонанда аз фанне, ки ба аттестатсия дохил карда шудааст, баҳои солонаи ғайриқаноатбахш дошта бошанд, ба аттестатсияи ҳамон фан роҳ дода нашуда, ба аттестатсияи такрорӣ тобистона монанда мешавад ва баъди ислоҳи баҳои солона ва супоридани аттестатсияи такрорӣ ба синфи дигар гузаронида мешавад.

71. Аттестатсияи такрорӣ хонандагони муассисаҳои таҳсилоти умумӣ дар моҳи август бо қарори раёсат ва шӯъбаҳои маориф муқаррар ва гузаронида мешавад.

72. Оид ба аттестатсияи такрорӣ ва ислоҳи баҳои солона санади тасдиқкунанда тартиб дода шуда, санади мазкур дар ҷузвдони аттестатсионии синф ва нусхаи он дар парвандаи шахсии хонанда нигоҳ дошта мешавад.

73. Хонандагони синфи 11 (12), агар аз фанне, ки ба аттестатсия дохил карда шудааст, баҳои солонаи ғайриқаноатбахш дошта бошанд, ба аттестатсияи ҳамон фан роҳ дода намешаванд. Ҳамчунин, дар сурати аз аттестатсия баҳои ғайриқаноатбахш гирифтани ва ё доштани баҳои

гайриқаноатбахш аз ягон фанни таълимӣ ба онҳо дар бораи шунидани курси таҳсилоти миёнаи умумӣ бо нишон додани баҳои ҳамаи фанҳои таълимӣ маълумотнома (справка) дода мешавад. **Таҳсили такрорӣ хонандагон дар синфи 11 (тариқи рӯзона) иҷозат дода намешавад.** Онҳо метавонанд дар муҳлати 3 сол (адои хизмат дар сафи Қувваҳои мусаллаҳи Тоҷикистон ба ин муҳлат дохил намешавад) дар ҳамон муассисаи таълимие, ки таҳсил кардаанд, аз аттестатсия гузаранд. Пас аз сипарӣ шудани муҳлати муқарраргардида танҳо бо иҷозати Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон (баъди пешниҳоди аризаи шахсӣ, маълумотнома аз муассисаи таҳсилоти умумӣ, чамъбасти баҳои нимсолаи 1, 2 ва солони, қарори Шӯрои педагогӣ оид ба роҳ додан ба аттестатсияи хатм ва фармоиши директори муассисаи таълимӣ оид ба роҳ додан ба аттестатсияи хатм) роҳ дода мешавад.

74. Хонандагони муассисаҳои таҳсилоти умумӣ (ба истиснои хонандагони синфи як), ки 40 рӯз ва зиёда аз он пай дар пай ба дарсҳо бесабаб иштирок накардаанд, дар синфашон такроран монанда мешаванд.

75. Масъалаи аз синф ба синф гузаронидан ва ба аттестатсия роҳ додани хонандагонро, ки то 80 рӯз бо сабаби беморӣ ба дарсҳо иштирок накардаанд, дар сурати пешниҳод намудани ҳуҷҷатҳои тасдиқкунанда (хулосаи Комиссияи машваратӣ-тиббӣ) Шӯрои педагогии муассисаи таълимӣ баррасӣ менамояд.

76. Дар сурати ба ҷойи дигар кӯчида рафтани хонанда, ба ӯ ҳуқуқ дода мешавад, ки бо пешниҳоди ҳуҷҷатҳои дахлдор бо роҳхати раёсат ва шӯбаҳои маорифи шаҳр (ноҳия) дар муассисаи таълимии ҷойи нави истиқоматиаш аз аттестатсия гузарад.

77. Ба шахсоне, ки зинаҳои таҳсилоти умумии асосӣ ва миёнаи умумиро дар муассисаи таҳсилоти умумӣ хатм намудаанд, ҳуҷҷатҳои намунаи давлатӣ дар бораи таҳсилот ва ба шахсоне, ки таҳсилоти иловагӣ мегиранд, сертификат дода мешавад.

78. Ба шахсоне, ки зинаи таҳсилоти миёнаи умумиро пурра ба охир нарасонидаанд, маълумотнома дода мешавад.

79. Ба хатмкунандагони муассисаи таҳсилоти умумӣ, ки зинаи таҳсилоти умумии асосӣ ва миёнаи умумиро хатм намуда, аз аттестатсияи хатм гузаштаанд, доир ба хатми зинаи марбутаи таҳсилот аттестат бо муҳри нишони давлатидошта дода мешавад.

80. Ба хонандагоне, ки муассисаҳои таълимии таҳсилоти умумии асосӣ (синфҳои 1-9)-ро бо баҳои "5" (аъло) хатм кардаанд, аттестати аъло дода мешавад.

81. Ба хонандагони ҳама намудҳои муассисаҳои таҳсилоти умумӣ, ки синфи 9-ро бо аттестати аъло хатм кардаанд ва ҳангоми таҳсил дар синфҳои 10, 11 (12) бо баҳои "5" (аъло) таҳсил намуда, аттестатсияи хатмро бо баҳои "5" (аъло) супорида, рафтори намунавӣ доранд, ба медали тилло ва аттестат дар бораи хатми таҳсилоти миёнаи умумӣ (аз рӯи гирифтани равияҳо) тибқи Тартиби бо аттестати аълои универсалӣ бо медали тилло ва нуқра, аттестати аълои равиявӣ бо медали тилло ва

нукра мукофотонидани хатмкардагони муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод мешаванд.

82. Ба хонандагони ҳама намудҳои муассисаҳои таҳсилоти умумӣ, ки синфи 9-ро бо аттестати аъло хатм кардаанд ва ҳангоми таҳсил дар синфҳои 10, 11 (12) аттестатсияи хатмро бо баҳои "5" (аъло) супорида, рафтори намунавӣ доранд, лекин аз рӯи на бештар аз ду фан баҳои солонаи "4" (хуб) дошта, аз фанҳои дигар баҳои ҷамъбасти "5" (аъло) доранд ва аттестатсияи хатми синфи 11 (12)-ро бо баҳои "5" (аъло) супоридаанд, ба медали нукра ва аттестат дар бораи таҳсилоти миёнаи умумӣ (аз рӯи равияҳо) тибқи Тартиби бо аттестати аълои универсалӣ бо медали тилло ва нукра, аттестати аълои равиявӣ бо медали тилло ва нукра мукофотонидани хатмкардагони муассисаҳои таҳсилоти умумии Ҷумҳурии Тоҷикистон пешниҳод мешаванд. Хатмкунандагоне, ки дар омӯзиши як ё зиёда фанни таълимӣ муваффақиятҳои махсус ба даст овардаанд, бо Ифтихорномаи муассисаҳои таҳсилоти умумӣ мукофотонида мешаванд.

83. Хонандагоне, ки аз синф ба синф гузаштаанд ва аз фанҳои таълимӣ ба пешравиҳо ноил гашта, аз ҷамъбасти **чорякҳо** баҳои аъло доранд, бо Ифтихорномаи «Барои хониши аъло»-и муассисаи таҳсилоти умумӣ қадр карда мешаванд.

84. Муассисаи таълимие, ки аз аттестатсия гузашта, аккредитатсияи давлатӣ надорад, мутобиқи иҷозатномаи (литсензияи) худ ба хатмкунандагон доир ба таҳсилот гувоҳнома медиҳад.

85. **Хонандагони муассисаи таҳсилоти умумӣ тибқи қоидаҳои муайяннамудаи мақомоти ваколатдори давлатӣ дар соҳаи маориф ва илм аз муассисаи таҳсилоти умумӣ хориҷ ва ба муассисаи таълимии дигар гузаронида мешаванд.**

86. Тибқи муқаррароти Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф» падару модарони хонандагон (шахсони онҳоро ивазкунанда) дорой ҳуқуқҳои зерин мебошанд:

-барои фарзандони ноболиғашон муассисаҳои таълимӣ ва шакли таълимро интихоб намоянд;

-ба мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар соҳаи маориф оид ба масъалаҳои таълиму тарбияи фарзанд муроҷиат намоянд;

-ҳуқуқ ва манфиатҳои фарзандони худро вобаста ба таълиму тарбия дар мақомоти давлатӣ ва суд ҳифз намоянд;

-дар кори мақомоти худидоракунии муассисаи таълимӣ иштирок намоянд;

-барои сифати пасти таълим ва мувофиқ набудани сатҳи таҳсили фарзандон ба стандартҳои давлатии таҳсилот, барномаҳои таълимӣ, ҳангоми муқаррар намудани чунин ҳолат аз тарафи комиссияи босалоҳият, маблағи барои таҳсил супурдаи худро аз муассисаҳои таълимӣ тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон талаб намоянд.

87. Падару модарон (шахсони онҳоро ивазкунанда) **ухдадоранд:**

-барои солимии ҷисмонӣ ва равонии фарзанд пайваста ғамхорӣ кунанд, ӯро ба муассисаи таълимӣ омода ва барои инкишофи қобилияти вай шароити зарурӣ муҳайё созанд;

-ҳуқуқ ва шаъну шарафи фарзандонро ҳифз намоянд;

-фарзандонро дар рӯҳияи инсондӯстӣ, ватанпарастӣ, накӯкорӣ, муносибати эҳтиромона ба оила, забони модарӣ, анъанаҳои миллӣ ва фарҳангии халқи худ ва халқҳои дигар, ҳуқуқу озодиҳои инсон ва шаҳрванд, рамзҳои давлатии Ҷумҳурии Тоҷикистон ва риояи тарзи ҳаёти солим тарбия намоянд;

-бо раванди таълиму тарбия, мазмуну давомоти таҳсилот ва сатҳи дониши фарзандонашон шинос шаванд;

-ба фарзандон барои гирифтани таҳсилот дар муассисаҳои таълимӣ мусоидат намуда, дар хона шароити мусоид муҳайё созанд.

88. Падару модари (шахсони онҳоро ивазкунандаи) хонандагон **ухдадоранд**, ки бо раванди таълиму тарбия, мазмуну давомоти таҳсилот ва сатҳи дониши фарзандонашон шинос шаванд.

89. Ҳуқуқ ва **ухдадориҳои** падару модари хонандагон (шахсони онҳоро ивазкунанда), ки дар бандҳои 87-89-и Низомномаи мазкур нишон дода нашудааст, метавонад тариқи шартнома байни муассисаи таълимӣ ва падару модар дар асоси Оинномаи муассисаи таҳсилоти умумӣ ба танзим дароварда шавад.

90. Пурра кардани ҳаёти муассисаи таълимӣ бо омӯзгорон тибқи Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ гардида, дар асоси Оинномаи он ба танзим дароварда мешавад.

91. Ба кори педагогӣ шахсоне, ки дорои таҳсилоти касбии омӯзгорӣ ва ҳуҷҷати дахлдор оид ба тасдиқи талаботи таҳассусӣ барои иҷрои вазифаи ишғолнамуда мебошанд, қабул карда мешаванд. **Дар ҳолатҳои истисноӣ ба кори педагогӣ дар муассисаҳои таҳсилоти умумӣ метавонанд донишҷӯёни курсҳои 4-уми ихтисосҳои алоҳида ва курсҳои 5-уми ихтисосҳои ҳамгирои шакли таҳсили рӯзона ва ғоибона (фосилавӣ)-и муассисаҳои таҳсилоти олии касбии равияи омӯзгорӣ бо тартиби муқаррарнамудаи мақоми ваколатдори давлатӣ дар соҳаи маориф ва илм қабул карда шаванд.** Дар муассисаҳои таълимӣ ба фаъолияти педагогӣ шахсони зерин роҳ дода намешаванд:

-бо ҳукми суд фаъолиятҳои дар муҳлати таъиннамудаи суд манъ шуда бошад;

-фаъолиятҳои аз рӯи ҳулосаи комиссияи тиббӣ манъ шуда бошад.

92. Муносибати меҳнатии корманд бо муассисаи таҳсилоти умумӣ дар асоси шартномаи (қарордоди) меҳнатӣ, тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон оид ба меҳнат ба низом дароварда мешавад.

93. Омӯзгорон ҳуқуқ доранд:

-шаклу усулҳои самарабахши таълимро интихоб ва татбиқ кунанд;

-ташаббус ва таҷрибаи пешқадами худро дар амал татбиқ намоянд;

-шаъну шарафи касбии худро ҳифз намоянд;

-тибқи қонунгузориҳои Ҷумҳурии Тоҷикистон ихтиёрӣ аз аттестатсия гузаранд;

-дар кори худидоракунии муассисаи таълимӣ иштирок намоянд;
-барои мутолиа ва рушди маҳорати касбии худ шароит муҳайё намоянд;

-ҷиҳати таҳким бахшидани фаъолияти касбӣ такмили ихтисос ва бозомӯзии худро ба роҳ монанд;

-барои такмили маҳорати касбӣ бо тартиби муқаррарнамудаи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон аз рухсатии эҷодӣ истифода намоянд.

94. Омӯзгорон уҳдадоранд:

-оиннома, қоидаҳои тартиботи дохилии муассисаи таълимиро риоя намоянд;

-сатҳи дониш, ҷаҳонбинӣ, маҳорат ва малакаи касбии худро такмил диҳанд;

-азхудкунии барномаҳои таълимию илмиро дар асоси стандартҳои давлатии таҳсилот аз таълимгирандагон талаб намоянд;

-дарсҳои назариявӣ, амалӣ, таҷрибавӣ, истеҳсоли ва дигар намуди дарсҳо ва машғулиятҳоеро, ки барномаҳои таълимӣ ва қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян намудаанд, дар сатҳи баланди касбӣ гузаронида, аз усулҳои фаъоли таълим истифода баранд, бесабаб аз фаъолияти омӯзгорӣ худро дар қанор нагиранд;

-аз доираи мавзӯе, ки барномаи таълимӣ муқаррар намудааст, берун набароянд;

-дар вақти дарс аз телефони мобилӣ истифода набаранд;

-вобаста ба имконият дарсҳои кушод ташкил карда, падару модарони (шахсони онҳоро ивазкунандаи) хонандагонро барои шинос шудан бо маҳорати касбии худ ҷалб намоянд;

-меъёрҳои санҷиш ва баҳогузориро ба дониши хонандагон дар раванди дарс қатъӣ риоя намоянд;

-ашёи таълимӣ, таҷҳизот ва маводи таълимиро ҳифз карда, таълимгирандагонро дар ҳамин рӯҳия тарбия намоянд;

-бо мақсади такмили маҳорати касбӣ ҳар 5 сол аз такмили ихтисос гузаранд;

-меъёрҳои забони давлатиро донанд ва риоя намоянд;

-аз тарғиби ғояҳои бегона ва ташвиқи ҳар гуна масъалаҳое, ки аз доираи мавзӯи дарс берун аст, худдорӣ намоянд;

-дар раванди фаъолияти касбии худ аз таҷрибаи пешқадам истифода намуда, ба таълифи мақолаҳои илмӣ, назариявӣ ва методӣ ҷиддӣ муносибат намоянд;

-вобаста ба қобилият китобҳои дарсӣ, маводи методиву назариявӣ ва дастурҳои методӣ таҳия намоянд;

-маводи нави илмӣ, таълимӣ, методӣ, рӯзномаву маҷалла, китобҳои бадеӣ, оммавӣ, илмӣ ва назариявиро пайваستا мутолиа намоянд;

- барои дар олимпиадаҳо ва озмунҳои ноҳиявӣ, шаҳрӣ, вилоятӣ, ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ иштирок намудани хонандагон саъю талош намоянд;

-қобилияти зеҳнӣ, илмӣ, таҳқиқотӣ, ихтироъкории хонандагонро муайян намуда, барои инкишофи онҳо мусоидат намоянд;

-барои рушди камолоти хонандагон шароит фароҳам оваранд;

-услуги коргузори ва истифодаи технологияҳои нави иттилоотиву коммуникатсиониро омӯзанд ва хонандагонро ба омӯзиши онҳо ташвиқ намоянд;

-аттестатсияи қорӣ, аз синф ба синф гузаронидан ва хатмро дар доираи талаботе, ки қонунгузори Қумҳурии Тоҷикистон муайян намудааст, ташкил намуда, ба дониши хонандагон баҳои воқеӣ гузоранд;

-хонандагонро дар рӯҳияи эҳтироми падару модар (шахсони онҳоро ивазкунанда), ҳамсолон, насли калонсол, арзишҳои фарҳангию миллӣ, таърихӣ ва рамзҳои давлатии Қумҳурии Тоҷикистон тарбия кунанд;

-оид ба ҳолатҳои аз қониби хонандагон ҳалалдор шудани тартиботи дохилии муассисаи таълимӣ, ба дарсҳо бе тайёри омадан ва напӯшидани сару либоси тавсиявӣ маъмурияти муассисаи таълимӣ ва падару модаронашонро (шахсони онҳоро ивазкунандаро) сари вақт хаттӣ ё шифоҳӣ огоҳ намоянд.

95. Ҳуқуқ, **ухдадорӣ** ва вазифаҳои дигари омӯзгорону кормандони муассисаи таҳсилоти умумӣ мутобиқи қонунгузори Қумҳурии Тоҷикистон ва Оинномаи муассисаи таҳсилоти умумӣ муайян карда мешавад.

96. Ҳаҷми сарбории таълимӣ (қори педагогӣ) барои омӯзгорон бо назардошти миқдори соатҳои нақшаҳои таълимӣ ва барномаҳои фаннӣ, таъминоти кадрӣ ва шароитҳои дигари қорӣ дар муассисаи таълимии мазкур муқаррар карда мешавад. Ҳаҷми сарбории таълимӣ ба кормандони педагогӣ аз рӯи як воҳиди қорӣ (ставка) муқаррар карда мешавад. Дар сурати нарасидани кадрҳои педагогӣ мувофиқи қобилияти омӯзгор то 1,5-2 воҳиди қорӣ (ставка) сарборӣ додан мумкин аст. Барои директори муассисаи таълимӣ дар як ҳафта 12 соати дарсӣ ва ба **муовинони** директор то 16 соати дарсӣ иҷозат дода мешавад. Сарбории таълимии аз як воҳиди қорӣ (ставка) кам танҳо бо розигии хаттии корманд муқаррар карда мешавад. Сарбории дар аввали сол ба корманди педагогӣ муқарраршуда дар давоми сол аз тарафи маъмурият, ба истиснои ҳолатҳои каму зиёд шудани соатҳо дар нақша ва барномаҳои таълимӣ ва ихтисор шудани синфхонаҳо каму зиёд карда намешавад. Вобаста ба миқдори соатҳои дар нақшаи таълимӣ пешбинишуда, сарбории таълимии корманди педагогӣ метавонад дар нимсолаи якум ва дуюми таҳсил тағйир дода шавад. Ҳангоми муайян намудани сарбории таълимии корманди педагогӣ дар соли нави таҳсил ба омӯзгорон ва кормандони педагогӣ, ки муассисаи таълимии мазкур барояшон қойи қори асосӣ ба ҳисоб меравад, миқдори соат ва бартарияти таълимии фанни таҳассусӣ дар синфҳо нигоҳ дошта мешавад. Ба зиммаи корманди педагогӣ дар муассисаи таҳсилоти умумӣ бо фармоиши директор вазифаи роҳбари синф гузошта мешавад.

97. Кормандони муассисаи таҳсилоти умумӣ бояд ба талаботи тахассусии ин муассиса мутобиқ бошанд ва **ухдадоранд**, ки тибқи Оинномаи муассисаи таълимии мазкур фаъолият намоянд.

5. ИДОРАКУНИИ МУАССИСАИ ТАҲСИЛОТИ УМУМӢ

98. Идоракунии муассисаи таҳсилоти умумӣ мутобиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф» ва Оинномаи муассисаи таҳсилоти умумӣ, ки дар асоси Низомномаи мазкур таҳия мешавад, амалӣ мегардад. Дахлати мақомоти ваколатдор дар соҳаи маориф ба чараёни таълиму тарбия, хоҷагидорӣ ва дигар фаъолияти муассисаи таълимӣ танҳо дар мавридҳои пешбиникардаи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон иҷозат дода мешавад.

99. Шаклҳои худидоракунии татбиқшаванда дар фаъолияти муассисаи таълимӣ, Шӯрои педагогӣ, Шӯрои сарпарастон, маҷлиси умумӣ, Шӯрои ҷамъиятӣ, кумитаи хонандагон ва ассотсиатсияи волидон ва омӯзгорон мебошанд. Шӯроҳои ҷамъиятӣ ба худидоракунии муассисаи таълимӣ кумак мерасонанд. Тартиби интихоби мақомоти худидоракунии муассисаи таҳсилоти умумӣ ва салоҳияти онҳо дар Оинномаи муассисаи таълимӣ муайян карда мешавад. Шӯрои педагогӣ мақоми олии муассисаи таълимӣ ба ҳисоб рафта, ҷаласаи худро дар 2 моҳ як маротиба мегузаронад. Ҳангоми зарурат дар муассисаи таълимӣ ҷаласаи ғайринавбатии Шӯрои педагогӣ гузаронида мешавад. Фаъолияти Шӯрои педагогӣ дар Низомномаи он муайян карда мешавад.

100. Роҳбарии бевоситаи муассисаи таҳсилоти умумиро директор амалӣ мегардонад. Директори муассисаи таҳсилоти умумии мақоми ҷумҳуриявӣ дошта аз тарафи Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон ва директори муассисаи таҳсилоти умумии шаҳру ноҳияҳо аз тарафи мақоми маҳаллии идоракунии маориф ба вазифа таъин ва аз вазифа озод карда мешаванд. Ба директори муассисаи таълимӣ, ба ғайр аз роҳбарии корҳои методӣ ишғоли дигар вазифаи роҳбарикунанда дар дохили муассиса ё берун аз он манъ аст.

101. Директори муассисаи таҳсилоти умумӣ тибқи шартнома ба муҳлати 5 сол (**вале на зиёда аз 2 муҳлат дар як муассиса**) ба вазифа таъин карда мешавад. Таъин намудани директори муассисаи таҳсилоти умумӣ, ҷойивазкунӣ (ротатсия) ва аз вазифа озод намудани ӯ тибқи Кодекси меҳнати Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ карда мешавад.

102. Директори муассисаи таҳсилоти умумӣ бояд:

-таҳсилоти олии касбии омӯзгорӣ ва собиқаи кори омӯзгории на кам аз 7-сола дошта бошад;

-санадҳои меъёрии ҳуқуқии асосии Ҷумҳурии Тоҷикистонро дар соҳаи маориф ва равшаншиносӣ донад;

-масъалаҳои ҳуқуқ ва вазифаҳои ниҳодҳои давлатӣ ва ташкилотҳои ҷамъиятиро оид ба масъалаҳои таҳсилоти умумӣ дарк намояд;

-масъалаҳои менеҷмент ва маблағгузорӣ дар соҳаи маорифро донад.

103. Директори муассисаи таълимӣ дар назди давлат, чамъият, падару модарон (шахсони онҳоро ивазкунанда), муассис ва хонандагон барои ташкил ва сифати корҳои таълиму тарбия, натиҷаҳои ниҳоеи он, гирифтани донишу малака, маҳорати хонандагон, сатҳи тарбияи онҳо, нигоҳ доштани саломатӣ, инкишофи ҷисмонии хонандагон ва ҳолати молиявӣ хоҷагии муассисаи таълимӣ ва иҷрои вазифаҳои зерин ҷавобгар мебошад:

-риоя ва татбиқ намудани Конститутсияи Ҷумҳурии Тоҷикистон, Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф» ва дигар санадҳои меъёрии ҳуқуқии Ҷумҳурии Тоҷикистон дар соҳаи таҳсилоти умумӣ;

-дар якҷоягӣ бо Шӯрои педагогӣ ва дар мувофиқа бо мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ дар соҳаи маорифи шаҳр, ноҳия муайян кардани самтҳои асосии рушди муассисаи таҳсилоти умумӣ;

-ба қор қабул намудани кормандони педагогӣ ва техникаи муассисаи таҳсилоти умумӣ ва роҳбарӣ намудан ба Шӯрои педагогӣ;

-мутобиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф», қонунгузорӣ оид ба меҳнат, қоидаҳои дохилии тартиботи меҳнатӣ, Низомномаи мазкур ва Оинномаи муассисаи таълимӣ муайян кардани доираи вазифаҳои хизмати кормандон;

-дар якҷоягӣ бо коллективи омӯзгорон амалӣ намудани Нақшаи кори солони муассисаи таҳсилоти умумӣ, ки бо мақомоти ваколатдори соҳаи маорифи шаҳр, ноҳия мувофиқа карда шудааст;

-фароҳам овардани шароит барои фаъолияти самарабахши омӯзгорон (амалӣ гардонидани ташаббус ва паҳн намудани таҷрибаҳои нав, интиҳоби озоди усул ва роҳҳои таълим), тибқи Қоидаҳои аз аттестасия гузаронидани кормандони идора ва шӯбаҳои маориф, муассисаҳои таҳсилоти умумӣ, томактабӣ ва таҳсилоти иловагии Ҷумҳурии Тоҷикистон аз аттестатсия гузаронидани кормандон;

-мусоидати ҳамчониба ба кормандони педагогӣ барои дастгирии ҳуқуқҳои онҳо, ки дар Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф» ва қарорҳои мақомоти иҷроияи маҳаллии ҳокимияти давлатӣ пешбинӣ шудааст;

-риояи қатъии қонунгузори амалкунанда, таъмини истифодабарии сарфакоронаи маблағҳои бучетӣ ва маблағҳои аз дигар манбаъҳо воридшуда;

- ба вазифа таъин ва озод кардани муовинони худ дар мувофиқа бо мақоми маҳаллии идоракунии маорифи шаҳру ноҳия;

-пешниҳоди ҳисобот ба мақомоти дахлдор оид ба фаъолияти муассисаи таълимӣ ва истифодаи мақсадноки маблағҳои бучетии ҷудошуда.

104. Бо мақсади инкишофу такмили ҷараёни таълиму тарбия, такмили ихтисоси омӯзгорон, мураббӣён, омӯхтан ва паҳн намудани таҷрибаи пешқадами педагогӣ дар муассисаҳои таълимӣ шӯроҳои методӣ таъсис мешаванд, ки **ухдадорҳои** хизмати онҳо дар Низомномаи онҳо инъикос меёбанд.

105. Директори муассисаи таҳсилоти умумии ғайридавлатӣ (хусусӣ) дар Ҷумҳурии Тоҷикистон аз тарафи Муассис (муассисон) таъин гардида, ҳуқуқ, **ухдадорӣ** ва вазифаҳои вай дар асоси Низомномаи намунавии муассисаҳои таҳсилоти умумии ғайридавлатӣ муайян карда мешавад.

6. МОЛУ МУЛК ВА ВОСИТАҲОИ МУАССИСАҲОИ ТАҲСИЛОТИ УМУМӢ

106. Мутобиқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон Муассис бо мақсади таъмин намудани фаъолияти оинномавӣ ба муассисаи таълимӣ бинову иншоот, таҷҳизот ва дигар молу мулки заруриро вобаста менамояд. Қитъаи замин ба муассисаҳои таълимӣ барои истифодаи бемухлат бо тартиби муқаррарнамудаи Кодекси замини Ҷумҳурии Тоҷикистон дода мешавад. Истифодаи қитъаи замини муассисаҳои таълимӣ хилофи таъиноти он манъ аст. Дар қитъаи замини барои муассисаи таълимӣ ҷудогардида сохтани дигар бино ва иншооти ғайрисиҳавӣ иҷозат дода намешавад. Гирифтани қитъаи замини ба муассисаи таҳсилоти умумӣ додасуда тибқи қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ мегардад.

107. Ҳамаи намудҳои молу мулки муассисаи таҳсилоти умумӣ ва мақсади истифодаи онҳо дар оинномаи он зикр карда мешавад. Молу мулкero, ки қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон ба муассисаи таҳсилоти умумӣ вобаста намудааст, рӯёнидан ва бар хилофи вазифаҳои асосӣ истифода бурдан мумкин нест. Бинои муассисаи таҳсилоти умумӣ ба муассисаи дигари ғайритаълимӣ табдил дода намешавад.

108. Фаъолияти муассисаи таҳсилоти умумӣ аз тарафи муассис маблағгузорӣ карда мешавад.

109. Манбаи ташкили амвол ва захираҳои молиявии муассисаи таҳсилоти умумӣ, ки қонунгузорӣ манъ накардааст, аз инҳо иборат аст:

-маблағҳои бучети давлатӣ;

-маблағҳои корхонаю ташкилотҳо ва сарпарастон;

- аз ҳисоби **эҳсонкорӣҳои шахсонӣ воқеӣ ва ҳуқуқӣ**;

-аз ҳисоби хизматрасонии иловагии таҳсилот;

-аз ҳисоби даромади маводи ба фурӯш баровардасуда;

-аз ҳисоби манбаъҳои дигаре, ки қонунгузори Ҷумҳурии Тоҷикистон манъ накардааст.

Хизматрасонии муздноқ набояд бар ивази фаъолияти аз маблағҳои бучет пардохташаванда сурат гирад.

110. Маблағгузори муассисаи таълимӣ дар асоси меъёрҳои маблағгузори давлатии сарикасӣ ва маҳаллӣ сурат мегирад. Барои муассисаҳои таълимии хонандагонашон аз меъёр ками деҳот муайян кардани меъёри маблағгузорӣ новобаста аз шумораи хонандагон ба назар гирифта мешавад. Ба муассисаи таҳсилоти умумӣ ҷалб кардани маблағҳои иловагӣ барои кам шудани меъёри маблағгузорӣ аз бучети муассис сабаб шуда наметавонад.

111. Маблағҳои пулии муассисаҳои таҳсилоти умумӣ, ки аз буҷет маблағгузори карда мешавад, ба суратҳисоби хазинадори маҳаллӣ гузаронида шуда, дар он нигоҳ дошта мешаванд.

112. Қоидаҳои пешбарии ҳисоботи муҳосиботӣ дар муассисаи таълимӣ дар асоси қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон ба амал бароварда мешавад.

113. Мувофиқи Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф» дар муассисаи таҳсилоти умумӣ барои дар мавридҳои зарурӣ ба хонандагони оилаҳои камбизоат расонидани ёрии моддӣ фонди таълим таъсис дода мешавад. Фонди таълим аз ҳисоби маблағҳои хайриявии корхонаю муассисаҳо, ташкилоти иттифоқҳои касаба ва дигар манбаъҳо таъсис меёбад. Фонди таълим барои хӯроки бепули имтиёзнok, таъмини хонандагони эҳтиҷманд бо китобҳои дарсӣ, сару либос, пойафзол ва дигар намуди ёрии моддӣ сарф мешавад.

114. Пардохти музди меҳнати кормандони муассисаҳои таълимии давлатӣ мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон сурат мегирад. Пардохти музди меҳнати кормандони муассисаи таълимии ғайридавлатиро Муассис муайян мекунад. Муассисаҳои таълимӣ дар доираи маблағҳои барои музди меҳнат чудокардашуда метавонанд музди меҳнатро мутобиқи меъёрҳои амалкунанда, аз рӯи натиҷаи ниҳоии кори ҳар як омӯзгор, ҳамчунин ба миқдори маоши хидматӣ (ставка) ва мукофотпулии меҳнатӣ, иловапулӣ муқаррар намоянд. Чунин иловапулиҳоро мутобиқи меъёрҳои мавҷудай музди меҳнат барои маҳорати касбӣ, самарнокии кор, комёбиҳо дар меҳнат, иҷрои корҳои махсусан муҳим, тақмили ихтисос, мукофотпулӣ ва корхое, ки қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон муайян кардааст, истифода бурдан мумкин аст.

115. Муассисаи таълимӣ сохти идоракунӣ ва воҳидҳои кори худро дар мувофиқа бо Муассис муайян менамояд.

7. РОБИТАҲОИ ХОРИҶӢ

116. Муассисаи таҳсилоти умумӣ мутобиқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон танҳо пас аз мувофиқа бо Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон тибқи тартиби муқарраргардида метавонад бо муассиса ва ташкилотҳои хориҷӣ робитаҳои ҳамкорӣ дошта бошад.

8. БАРҲАМДИҲӢ ВА АЗ НАВ ТАЪСИС ДОДАНИ МУАССИСАИ ТАҲСИЛОТИ УМУМӢ

117. Барҳамдиҳӣ ва аз нав таъсис додани муассисаи таҳсилоти умумӣ тибқи қонунгузории Ҷумҳурии Тоҷикистон амалӣ карда мешавад.

118. Дар сурати барҳамдиҳии муассисаи таҳсилоти умумӣ мақомоти дахлдори давлатӣ бо тартиби муқарраргардида гузаронидани хонандагонро мувофиқи хоҳиши онҳо ба дигар муассисаҳои таълимии мувофиқ таъмин менамоянд.